
ESKİ ÇAĞ TARİHİNDE İLERİ ARAŞTIRMALAR

Editör: Dr.Öğr.Üyesi şükrü ÜNAR

Eski Çağ Tarihinde İleri Araştırmalar

Editör

Dr. Öğr. Üyesi Şükrü ÜNAR

yaz
yayınları

2024

Eski Çağ Tarihinde İleri Araştırmalar

Editör: Dr. Öğr. Üyesi Şükrü ÜNAR

© YAZ Yayınları

Bu kitabın her türlü yayın hakkı Yaz Yayınları'na aittir, tüm hakları saklıdır. Kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 sayılı Kanun'un hükümlerine göre, kitabı yayınlayan firmanın önceden izni alınmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemiyle çoğaltılamaz, yayınlanamaz, depolanamaz.

E_ISBN 978-625-6171-80-0

Aralık 2024 – Afyonkarahisar

Dizgi/Mizanpaj: YAZ Yayınları

Kapak Tasarım: YAZ Yayınları

YAZ Yayınları. Yayıncı Sertifika No: 73086

M.İhtisas OSB Mah. 4A Cad. No:3/3
İscehisar/AFYONKARAHİSAR

www.yazyayinlari.com

yazyayinlari@gmail.com

info@yazyayinlari.com

İÇİNDEKİLER

Atatürk Dönemi'nde Bilim İnsanı İhtiyacını Gidermeye Yönelik Çalışmalar	1
--	----------

Şükrü ÜNAR

Yeni Asur Dönemi Çivi Yazılı Metinlerinde Bir Ceza Yöntemi: Kazığa Oturtma	15
---	-----------

Abdulhamit KAVAK

"Bu kitapta yer alan bölümlerde kullanılan kaynakların, görüşlerin, bulguların, sonuçların, tablo, şekil, resim ve her türlü içeriğin sorumluluğu yazar veya yazarlarına ait olup ulusal ve uluslararası telif haklarına konu olabilecek mali ve hukuki sorumluluk da yazarlara aittir."

ATATÜRK DÖNEMİ'NDE BİLİM İNSANI İHTİYACINI GİDERMEYE YÖNELİK ÇALIŞMALAR¹

Şükrü ÜNAR²

1. ATATÜRK DÖNEMİNDE YURT DIŞINDAN GELEN YABANCI BİLİM İNSANLARI

Cumhuriyetin ilanından sonra arkeoloji bölümü adına yapılan ilk büyük çalışma Nazi Almanyası'ndan kaçan Musevi kökenli bilim adamlarının Türkiye'ye gelerek çalışmalarına devam etmesi ile başlamıştır. Almanya'da Nasyonal Sosyalist Partinin yönetime gelmesinden sonra Musevi kökenli bilim insanları görevden alınmaya ya da tutuklatılmaya başlaması üzerine bu bilim insanları 1934 yılından itibaren Türkiye'ye ilgi göstermeye başlamışlardır (Bahar, 2009, 152; Çığ, 2006: 209-212; Esin, 1997: 62). Yeni kurduğu devletini bilim alanında geliştirmek isteyen Mustafa Kemal Almanya'dan kaçarak Türkiye'ye gelen bu bilim insanlarına huzurlu ve rahat bir çalışma ortamı hazırlayarak üniversite eğitimi alanındaki eksiklikleri ortadan kaldırmaya çalışmıştır (Erdoğan, 2007: 14-vd).

Mustafa Kemal Atatürk Dönemi'nde yurt dışından özellikle Almanya'dan çok sayıda bilim insanı Türkiye'ye gelmiştir. Bu bilim insanları Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi ve İstanbul Üniversitesi gibi eğitim kurumlarında çalıştırılmışlardır. Atatürk Dönemi'nde yurt dışından gelen bilim insanlarının tamamını değil sadece çalışma konumuz kapsamına girenler hakkında bilgi verilecektir. 1923-1938 yılları arasında Almanya'da kaçıp Türkiye'ye gelen bilim insanlarının bazıları şunlardır;

Clemens Bosch; Jena Üniversitesi'nde görev yaparken eşinden dolayı uzaklaştırılmış ve İstanbul'a gelmiştir. Oryantalist, Nüvizmatik uzmanı ve tarihçi olan Bosch 1935 yılında Türkiye'ye gelmiştir. İlk olarak İstanbul'da Arkeoloji Müzesinde çalışmaya başlamış, 1938 yılından itibaren İstanbul Üniversitesi'nde Klasik Filoloji bölümünde profesör olarak görev yapmıştır (Mansel 1956: 298-300; Widmann 1999: 182). İstanbul Üniversitesi'nde ilerleyen yıllarda Tarih Bölümünde Helenizm dersleri, Arkeoloji Bölümünde Yunan ve Roma Nüvizmatığı dersleri vermeye başlamıştır. İslamiyet'i kabul ederek adını Emin Bosch olarak değiştirmiştir. Bosch 1955 yılında İstanbul'da vefat etmiştir (Mansel, 1956:302).

¹ Bu makale 2013 yılında Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı'nda Şükrü ÜNAR tarafından hazırlanan yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

² Dr. Öğr. Üyesi, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü sunar@mehmetakifersoy.edu.tr, ORCID: 0000-0003-0724-5265.

Rudolf Fritz Kraus; 1937 yılında Münih'ten kaçarak İstanbul'a gelmiştir. İstanbul'da çeşitli müzelerde çalıştıktan sonra İstanbul Üniversitesinde Asurolog olarak asistanlık ve okutmanlık görevlerinde bulunmuştur (Widmann, 1999: 183). II. Dünya Savaşı bittikten sonra Viyana'ya gitmiş, 1954 yılından sonra ise Leiden Üniversitesinde göreve başlamıştır.

Hellmut Ritter; 1925 yılında Hamburg Üniversitesi Oryantalist (Şark Bilimci) olarak çalışırken davet üzerine Türkiye'ye gelmiştir. İstanbul Üniversitesi yeniden yapılandırılırken Arapça ve Farsça Bölümlerinin yönetimi görevini aldı. 1959-69 yılları arasında İstanbul Üniversitesi'nde ders vermiş, Şarkiyat Enstitüsü'nün kurulmasına katkılarda bulunmuş, daha da önemlisi Türkiye'de çağdaş Doğu dilleri ve bilimi araştırmalarını başlatmış bir şarkiyatçıdır. 1971 yılında Almanya'da vefat etmiştir (Widmann, 1999: 183).

Kurt Bittel; 1931 yılından itibaren Türkiye'de Arkeoloji çalışmaları içerisinde yer almıştır (Bahar, 2009: 135; Erdoğan, 2007: 13). 1939 yılından 1945 yılına kadar İstanbul Üniversitesi Arkeoloji Bölümünde profesör olarak görev yaptı (Temir, 1996: 434; Widmann 1999: 184; Seeher 2006a: 70). II. Dünya Savaşından sonra Almanya'ya gitmiş, 1951 yılında Türkiye'ye geri dönerek İstanbul Üniversitesi'ndeki görevine yeniden başlamıştır (Seeher, 2006a: 70). Bittel İstanbul Üniversitesi'nde çok sayıda bilim insanı yetiştirmiştir, bunlardan en tanınmış olanı Halet Çambel'dir.

Helmuth Th. Bossert; 1933 yılında Türkiye'ye gelmiş ve Boğazköy kazı ekibinde yer almış, aynı yıl Maarif Nezareti'nin isteği üzerine Türkiye'de kalmıştır. Arkeolog ve Hititolog olan Bossert İstanbul Üniversitesi'nde Eski Diller ve Yakın Doğu Arkeolojisi Bölümlerini kurmuş, bu bölümlerle ilgili dersler vermiştir (Darga, 2006: 46; Widmann, 1999: 186; Erdoğan, 2007: 14). 1961 yılına kadar İstanbul Üniversitesi'ndeki görevine devam etmiştir. Helmuth Th. Bossert 1961 yılında İstanbul'da vefat etmiştir. Bossert U. Bahadır Alkım'ı yetiştirmiştir (Seeher, 2006c: 118; Darga, 2006: 47).

Georg Rohde; 1932-1933 yıllarında Almanya Marburg'da Paul Friedlander'in kürsüsünde eski diller filoloğu olarak çalışırken, 1933 yılından sonra yaşadığı politik sorunlardan dolayı Türkiye'ye geldi. Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde Klasik Filoloji kürsüsünde çalıştı (Gözyaydın, 2003: 37; Temir, 1996: 435; Widmann, 1999: 239-240). Dönemin Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel'in desteği ile Latince dersleri bazı Türk liselerinde Rohde'nin çabaları ile okutulmaya başlamıştır. 1950 yılında Berlin Freie Üniversitesi ile anlaşarak Türkiye'den ayrılmıştır. 1960 yılında Berlin'de vefat etmiştir. Rohde Suat ve Samim Sinanoğlu, Azra Erhat, Ekrem Akurgal gibi isimleri yetiştirmiştir (Çınaroğlu, 2010: 59; Erdoğan, 2007: 15).

Benno Landsberger; 1935 yılında Almanya’da sorunlar yaşamış ve aynı yıl Türkiye’ye gelmiştir. Yeni kurulmuş olan Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi’nin yapılanmasında önemli görevler üstlenmiştir(Widmann, 1999: 240-243; Gözaydın, 2003: 38). Ünlü Asurolog Lonsberger DT-CF’de Sümeroloji Bölümünü kurmuş ve çok sayıda bilim insanı yetiştirmiştir. Lonsberger’in yetiştirdiği bilim insanlarından bazıları şunlardır; H. G. Güterbock, Emin Bilgiç, Kemal Balkan, Mebrure Tosun, Kadriye Yalvaç, Firuzan Kınal, Mustafa Kalaç... Lonsberger 1948 yılında ABD’ye Chicago Üniversitesine gitmiş 1968 yılında Chicago’da vefat etmiştir (Dündar-vd., 2004: 74; Gözaydın, 2003: 38; Temir, 1996: 434-435; Çınaroğlu, 2010: 59).

Hans Gustav Güterbock; Türkiye’deki geçmişi 1933, 1934 ve 1935 yıllarında Berlin Devlet Müzeleri’nin Önasya Bölümü adına Boğazköy kazıları ile başlamıştır (Seeher, 2006b: 92; Temir, 1996: 435). 1936 yılından itibaren DTCF’de Landsberger ile aynı kürsüde çalışmaya başlamıştır. Güterbock aynı fakültede Hititoloji Bölümünü kurmuş ve çok sayıda bilim insanı yetiştirmiştir (Temir, 1996: 435; Widmann, 1999: 242; Gözaydın, 2003: 38). Bu bilim insanlarından bazıları şunlardır; Kemal Balkan, Selçuk Ar, Muazzez Çığ, Hatice Kızılay, Tahsin ve Nimet Özgüç, Raci Temizer, Emin Bilgiç... Güterbock 1948 yılında Türkiye’den ayrılmış önce Uppsala Üniversitesi’nde daha sonra da Chicago Üniversitesinde görev yapmıştır (Erdoğu, 2007: 14-vd; Gözaydın, 2003: 38; Seeher, 2006b: 92; Çınaroğlu, 2010: 59).

Hans-Henning von Der Osten; 1927 yılından itibaren Alishar Höyük kazılarını yöneten Hans-Henning von Der Osten Türkiye’de çalıştığı sırada Türkiye’de kalması için teklif almış ve bu teklifi kabul etmiştir. Türkiye’ye gelen ilk yabancı arkeologlarda olan Osten 1936-1939 yılları arasında DTCF Arkeoloji Bölümü’nde göreve başlamış ve bu fakültede arkeoloji bölümünün başkanlığını yapmıştır (Gözaydın, 2003: 39; Widmann, 1999: 245). 1939 yılında DTCF’deki görevine son verilmesi üzerine Türkiye’den ayrılmıştır.

2. ATATÜRK’ÜN YURT DIŞINA ÖĞRENCİ GÖNDERME PROJESİ; ARKEOLOJİ VE ESKİÇAĞ BİLİMLERİ ALANINDA İLK YETİŞENLERİN BAZILARI

Cumhuriyetin ilk yıllarında açılan Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi ile İstanbul Üniversitesi gibi eğitim kurumlarında ve müzelerde çalışacak nitelikli insanlara ihtiyaç vardı. Bu ihtiyacı gidermek için bizzat Mustafa Kemal tarafından hazırlanılan yurt dışına öğrenci gönderme planı oluşturulmuştur. 10 Nisan 1929 yılında yayınlanan 1416 numaralı kanun ile tarih, coğrafya, arkeoloji, mimarlık, kimya, müzik, vb. alanlarda yurtdı-

şına öğrenim görmek üzere öğrenciler gönderilmeye başlanmıştır. Fransa, Almanya, vb. Avrupa ülkelerine gidecek bu öğrencilerin tüm masrafları devlet tarafında ödenmiştir (Kayadibi, 2002: 9).

Mustafa Kemal Atatürk 22 Mart 1931 yılında Konya gezisi sırasında başbakan İsmet İnönü'ye gönderdiği telgrafta: **“Memleketimizin hemen her tarafında emsalsiz defineler halinde yatmakta olan kadim medeniyet eserlerinin ileride tarafımızdan meydana çıkarılarak ilmi bir surette muhafaza ve tasnifleri ve geçen devirlerin sürekli ihmalî yüzünden pek harap bir hale gelmiş olan abidelerin muhafazaları için daha fazla ihtimam gösterilmesi, arkeoloji için daha fazla talebe yetiştirilmesi”** direktifini vermiştir (Özgüç, 1982: 3). Bu telgraftan sonra yurt dışına öğrenci gönderilmesi hızlanmış ve gönderilen öğrenci sayısı arttırılmıştır.

Çalışma konumuz olan 1923-1938 yılları arasında yurt dışına değişik bilim dallarında yetişmesi için çok sayıda öğrenci gönderilmiştir. Bu tarihler arasında yurt dışına gönderilen öğrencilerin tamamı değil sadece çalışma konumuz ile ilgili olanlar hakkında bilgi verilecektir. 1926 yılında yurt dışına gönderilen ilk öğrenci grubu içerisinde şu kişiler yer almaktadır: Remzi Oğuz Arık, A. Kutsi Tecer, Reşat Ş. Sirer, Ş. Raşit Hatiboğlu, H. Oğuz Bekata, Sedat Çumralı, A. Kemal Yiğitoğlu, S. Tahsin Tekeli, Adnan Ötügen, Adnan Saygun, Mümtaz Turhan, Z.F. Fındıklıoğlu ve Nurettin Topçu gibi isimler yalnızca bir kısımıdır (Çongur, 1987: 240).

Mustafa Kemal Atatürk 1923 ile 1938 yılları arasında yurt dışına arkeoloji ve eskiçağ eğitim almaları için gönderdiği öğrencilerden Remzi Oğuz Arık dışında hiçbirinin yurda dönüşünü görememiştir. Ancak bu dönemde MEB tarafından seçilerek yurt dışına gönderilen öğrencilerin ne kadar zeki ve yetenekli oldukları, eğitimlerini tamamlayarak yurda döndükten sonra tüm dünya tarafından yakından takip edilecek olan kazıları yapmaya başlamışları ile anlaşılmıştır. Mustafa Kemal her ne kadar gönderdiği öğrencilerin yurda döndüklerinde yaptıkları çalışmaları göremese de, onları yurt dışına gönderirken her biri için kendi el yazısı ile yazdığı nottaki **“Sizi bir kıvılcım olarak gönderiyorum. Dönüşünüzde birer meşale olacaksınız”** beklentisi amacına ulaşmıştır (Çınaroğlu, 2010: 52).

Cumhuriyet'in ilk yıllarında Türkiye'de önemli kazılarda görev almış ve müzelerde çalışmış olan Hamit Zübeyir Koşay Yurt Dışına Öğrenci Gönderme Kanunu'ndan önce 1917 yılında Macaristan'a gitmiştir. Yurt dışına kendi imkânları ile giderek Türkoloji eğitimi almış, 1925 yılında yurda dönmüştür. 1927 yılında Etnografya Müzesi müdürü olmuş, 1935 yılında Atatürk'ün emri ile Alacahöyük kazılarını başlatmıştır (Seeher, 2006: 70). Çalışma konumuz dışında olmasına rağmen Hamit Zübeyir Koşay'ın

Türk arkeolojisine yapmış olduğu katkılardan dolayı adının bu bölümde anılması gerekliliğine inanmaktayız.

Afet İnan; Ayşe Afet İnan 30 Ekim 1908 yılında Selanik yakınlarındaki Doyran kazasında dünyaya gelmiştir. 1416 numaralı kanun yayınlanmadan önce Mustafa Kemal Atatürk tarafından eğitim alması için İsviçre'ye gönderilmiştir. İsviçre'de yüksek lisans ve doktora eğitimini tamamlayarak yurda dönmüştür. Afet İnan 1939 yılında DTCF göreve başlamış, 1942 yılında yine aynı fakültede doçent ve ardından 1950 yılında profesör olmuştur. 1977 yılında Ankara Üniversitesi DTCF emekliye ayrılmıştır (İnan, 1989: 27-29).

1923 ile 1938 yılları arasında Türk Tarih Kurumu üyeliği ve asbaşkanlığı yapmıştır. Afet İnan TTK'da görev yaptığı dönemde Anadolu'nun değişik bölgelerinde kazılar yapılmasına destek olmuştur. TTK'nin kazılara olan maddi desteği sağlamış, TTK adına kazı ve ören yerleri ziyaretlerini gerçekleştirmiş, Türk Tarih Kongrelerinde TTK adına yapılan kazılar hakkında konferanslar vermiştir.

Sedat Alp; Sedat Alp 1913 yılında Selanik yakınlarındaki Karaferye köyünde dünyaya gelmiştir. 1932 yılında devlet bursu kazanarak Leipzig ve Berlin üniversitelerinde Eskiçağ tarihi, Hititoloji, Eski Anadolu dilleri ve kültürleri, Sümeroloji, Akadistik ve arkeoloji eğitimi almıştır. Alp yurt dışı eğitimi sırasında Fritz Schachermeyr, Johannes Friedrich ve Benno Landsberger gibi ünlü hocalardan dersler almıştır (Alparlan, 2006: 73; Dündar-vd., 2004: 33-34). 1940 yılında doktora eğitimini tamamlayarak yurda dönmüştür (Seeher, 2006: 73; Erdoğan, 2007: 15-16). 1941 yılında Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde Hititoloji asistanı, aynı yıl Hititoloji doçenti, 1949 yılında da Hititoloji profesörü olmuştur (Dündar-vd., 2004: 62).

Mustafa Kemal Atatürk Dönemi'nde yetişen Sedat Alp 1946 yılında Türk Tarih Kurumu'na üye olmuş, 1951 yılından 1983 yılına kadar Asbaşkanlık ve Genel Sekreterlik görevi yapmış, 1982 yılında TTK'ya başkan seçilmiştir. 1959 yılında ordinaryüs profesör unvanı almış, 1956-1958 yılları arasına DTCF Dekanlığı görevinde bulunmuştur. Sedat Alp 1953 yılında Konya Karahöyük kazılarına başlamış ve uzun yıllar bu kazıyı sürdürmüştür. Ord. Prof. Dr. Sedat Alp 1957 yılında İtalyan Cumhurbaşkanı nişanı ve 1972 yılında Federal Almanya Cumhurbaşkanı liyakat nişanı ile onurlandırılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk Hititoloğu olan Sedat Alp 2006 yılında vefat etmiştir (Başgelen, 2011: 33-34).

Ekrem Akurgal; Ekrem Akurgal 1911 yılında İstanbul'da doğmuştur. 1931 yılında İstanbul Erkek Lisesi'ni bitirmiş, Devlet sınavından burs kazanarak Almanya'ya arkeoloji eğitimi yapması için gönderilmiştir. Almanya'da Schulpforta Gymnasiumu'nda Almanca eğitimini tamamlamış

daha sora Berlin Üniversitesi'nde klasik arkeoloji eğitimi almıştır. Akurgal Berlin'de G. Rodenwaldt, A. Moortgart, W. Pinder, H. Ehelolf, E. Buschor gibi hocalardan dersler almıştır (Akurgal, 1999: 3).

Mustafa Kemal Dönemi'nde yurt dışına eğitim için gönderilen Ekrem Akurgal 1941 yılında Türkiye'ye dönmüş Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde asistan ve doçent unvanının almıştır. 1943 yılında Türk Tarih Kurumu üyesi olmuş, 1983 yılına kadar üyeliği devam etmiştir. 1951-61 ve 1982-83'te TTK Genel Sekreterliğini yapmıştır. 1949 yılında DTCTF'de profesör, 1957 yılında ise ordinaryüs profesör olmuştur (Erdoğan, 2007: 15-16; Başgelen, 2011: 29-32; Akurgal, 1999: 49).

Mustafa Kemal Atatürk Dönemi'nde yurt dışına gönderilen ve Atatürk'ün ölümünden üç yıl sonra Türkiye'ye geri dönen Ekrem Akurgal 1951-81 yılları arasında Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu üyeliği görevinde yer almıştır. Ekrem Akurgal 1948 ile 1981 yılları arasında Eski İzmir, Sinop, Daskyleion, Foça, Çandarlı ve Erythrai kazılarını yapmıştır. 1956 yılında Türk bilim insanlarının arkeoloji ve sanat alanında yaptıkları çalışmaları dünyaya duyurmak için Anatolia/Anadolu Dergisini çıkartmaya başlamıştır.

Ekrem Akurgal 1958-59 yıllarında DTCTF Dekanlığı yapmış, bu yıllar arasında DTCTF'de Türk Sanat Tarihi, Tiyatro ve Kütüphanecilik bölümleri ile Epigrafi dalını kurmuştur. Ord. Prof. Dr. Ekrem Akurgal 1981 yılında DTCTF'den emekliye ayrılmıştır. 1981 yılından sonra Türkiye'deki Alman Kültür merkezlerinde danışmanlık, Türkiye-Yunanistan Dostluk Derneği ve Ege Kültür Vakfı başkanlıkları görevinde bulunmuştur.

Ekrem Akurgal, Avusturya Akademisi (1968), İngiliz Akademisi (1968) İsveç Akademisi (1969), Danimarka Akademisi (1972), Fransa Akademisi (1979), Vestfalya Akademisi (Almanya 1983), İtalyan Akademisi (1983), London Hellenic Society (1954), Washington Arkeoloji Enstitüsü (1961), Berlin Alman Arkeoloji Enstitüsü (1979), Hellen Arkeoloji Enstitüsü (1983), Avusturya Arkeoloji Enstitüsü (1987) ve Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA) üyesidir. Ekrem Akurgal Federal Almanya Büyük Liyakat Nişanı Yıldızlı Rütbesi (1979), Goethe Madalyası (1979), T.C. Kültür Bakanlığı Büyük Ödülü (1981), İtalyan Commandatore Nişanı (1987) ve Fransa Cumhurbaşkanı tarafından verilen Legion d'Honneur Officier rütbesi (1990) sahibiydi. Ord. Prof. Dr. Ekrem Akurgal'a Bordeaux Üniversitesi (Fransa 1961), Atina Üniversitesi (Yunanistan 1988), Lecce Üniversitesi (İtalya 1990), Anadolu Üniversitesi (Eskişehir 1990) ve Koç Üniversitesi (İstanbul 2002) tarafından "fahri doktor" payesi almıştır (Akurgal, 1999: 49).

Rüstem Duyuran; Rüstem Duyuran 1914 yılında Selanik yakınlarındaki Doyran kazasında doğmuştur. İlk ve orta öğrenimini İstanbul Be-

şiktaş'ta bulunan Şemsül Mekatip (Okullar Güneşi) adlı özel bir okulda tamamlamıştır. 1932 yılında Kabataş Erkek Lisesi'ni bitirmiş, devlet tarafından yapılan yabancı ülkelerde yüksek öğrenim sınavlarında Fransa'da tarih eğitimi almaya hak kazanmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı Rüstem Duyuran'ı Fransa yerine arkeoloji ve tarih eğitimi alması için Almanya'ya göndermiştir. Almanya'da Berlin ve Münih Üniversitelerinde arkeoloji ve tarih eğitimi almaya başlamış, 1939 yılında başlayan II. Dünya Savaşı nedeniyle eğitimini tamamlayamadan Türkiye'ye dönmüştür. Yurda döndükten sonra DTCF'de üniversite bitirme sınavlarına girerek Almanya'da başladığı eğitimini tamamlayabilmiştir. 1940 yılında DTCF'ye arkeoloji disiplini ilmi yardımcısı olarak girmiş, bir yıl bu görevi yapmıştır.

1940 yılında Edirne Müzesin düzenleme görevi ile Edirne'ye gönderilmiştir. 1943 yılında Ayasofya Müzesi asistanlığı görevine atanmış, aynı yıl İzmir Arkeoloji Müzesi Müdürü olmuştur. 1946 yılında İstanbul Arkeoloji Müzeleri'ne Müdür Yardımcısı olarak atanmış, 1954 yılına kadar bu görevi sürdürmüştür. 1954-61 yılları arasında İstanbul Arkeoloji Müzeleri'ni Sorumlu Müdür olarak yönetmiştir. İstanbul Arkeoloji Müzeleri'nin Osman Hamdi Bey, Halil Edhem Bey ve Aziz Ogan'dan beri gelen köklü geleneğini devam ettirerek müzenin uluslararası saygınlığını artmasında önemli roller üstlenmiştir. Rüstem Duyuran 1960 yılında Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğüne atanmıştır. 1963 yılında kendi isteği ile müzeler teşkilatında ayrılarak Çapa Eğitim Enstitüsü'nde sanat tarihi öğretmenliği görevi yapmaya başlamıştır (Başgelen, 2011: 36).

Rüstem Duyuran 1943 yılında İzmir Agorası'nda kazılar yapmış, 1950 yılında İstanbul Sulatan Ahmet Meydanı'nda Adalet Sarayı inşaat yerindeki hafriyat çalışmalarını yürütmüştür. 1957 yılında Beyazıt Meydanı'nın düzenlenmesi ve bu meydana hafriyat çalışmalarını, 1959 yılında ise Çanakkale Dardanos Tümülsü hafriyatı çalışmalarını yürütmüştür.

Afif Erzen; Afif Erzen 1913 yılında Malatya ili Arapgir ilçesi Cömertli Mahallesinde dünyaya geldi (Tarhan, 1996: 1). 1932 yılında Sivas Erkek Lisesi'nden mezun oldu. Aynı yıl Milli Eğitim Bakanlığı Avrupa Sınavını kazanarak tarih eğitimi almak üzere Almanya'ya gönderilmiştir. Züllichau Lisesi'ne Almanca Eğitimi aldıktan sonra, 1934 yılından itibaren Berlin, Jena ve Leipzig Üniversitelerinde Klasik Arkeoloji, Sanat Tarihi, Eskiçağ Tarihi, Prehistorya, Felsefe, Coğrafya, Latince ve Grekçe eğitimi almıştır. 1940 yılında Leipzig Üniversitesi'nde Eskiçağ Tarihi alanında doktora eğitimini tamamlayarak mezun olmuştur (Erdoğu, 2007: 15-16; Başgelen, 2011: 37; Tarhan, 1996: 3-4).

1940 yılında yurda döndükten sonra İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Eskiçağ Tarihi kürsüsüne asistan olarak girmiştir. Afif Erzen

1944 yılında aynı kürsüye doçent olarak atanmıştır. Eskiçağ kürsüsünde görev yaptığı yıllarda aynı zamanda Galatasaray Lisesi ve Robert Koleji'nde Almanca öğretmenliği görevi de yapmış, bunun yanında İstanbul Üniversitesi Yabancı Diller Okulu'nda Almanca dersleri de vermiştir. 1946 yılında Türk Tarih Kurumu asil üyeliğine seçilmiştir.

Afif Erzen 1955 yılında Eskiçağ Tarihi profesörü olmuştur. Aynı yıl Berlin'deki Alman Devlet Arkeoloji Enstitüsü tarafından muhabir üyeliğine seçilmiştir. 1967 yılında Van ilinde Van Bölgesi Tarih ve Arkeoloji Araştırmaları Merkezi'ni, 1969 yılında ise Edirne ilinde Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Merkezi'ni kurmuş ve iki merkezin 1983 yılına kadar başkanlığını yapmıştır. 1956-1983 yılları arasında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Eskiçağ Tarihi Bölümü kürsüsü başkanlığı, 1966-1970 yılları arasında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dekanlığı görevini yapmıştır (Tarhan, 1996: 11-12; Başgelen, 2011: 38). Afif Erzen 1983 yılında İstanbul Üniversitesinden emekli olmuştur.

Afif Erzen 1953 yılında Sinop, 1954 yılında Ergili (Daskyleion) kazılarında Ekrem Akurgal ile birlikte çalışmış, 1959 yılından itibaren Van Bölgesinde Toprakkale, Van Kalesi ve Çavuştepe kazılarını yürütmüştür. Yine 1959 yılından itibaren Trakya Bölgesinde Edirne Enez'de TTK, Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü ve İstanbul Üniversitesi adına kazılar yapmıştır (Başgelen, 2011: 36).

Jale İnan; Jale İnan 1914 yılında İstanbul'da dünyaya gelmiştir. 1934 yılında Erenköy Lisesini bitirmiş, aynı yıl Alexander von Humboldt bursu ile Berlin'e gitmiştir. Daha sonra MEB yurtdışı eğitim bursundan faydalananarak Almanya'da Münih Üniversitesinde Klasik Arkeoloji eğitim almaya başlamıştır. Bu eğitimi sırasında Gerhard Rodenwaldt, Ernst Buschor ve Hans Diepolder gibi ünlü arkeologlardan dersler almıştır. Almanya'daki doktora eğitimini başarıyla tamamlayarak yurda dönmüştür (Erdoğan, 2007: 15-16; Başgelen, 2011: 38).

Yurda döndükten sonra İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde Eskiçağ Tarihçisi olan Prof. Dr. Clemens Bosch'un yanında Nüemizmatik asistanı olarak atanmıştır. 1946 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Klasik Arkeoloji Kürsüsünün açılış sırasında Prof. Dr. Arif Müfid Mansel ile yoğun çaba harcamıştır.

1946 yılında Prof. Dr. Arif Müfid Mansel ile Perge ve Side kazılarına başlamıştır. 1975 yılında Mansel'in ölümü üzerine Klasik Arkeoloji Kürsü başkanı olmuş, Perge kazısını 1975-1987 yıllarına kadar sürdürmüştür. 1970-1972 yılları arasında Burdur ili Bucak ilçesindeki Kremna antik kentinde, 1972-1979 yılları arasında Antalya ili Manavgat ilçesindeki Lyrbe-Seleukeia antik kentinde, 1981-1990 yılları arasında Side kazılarını yürütmüştür (Başgelen, 2011: 39-40).

Suat Yakup Baydur; Suat Yakup Baydur 1912 yılında Tosya’da doğmuştur. İlkokulu Manisa’da, lise eğitimini İzmir’de tamamlamıştır. Lise eğitimini tamamlayınca Milli Eğitim bakanlığı tarafından açılan sınavları kazanarak 1932 yılında Almanya’ya gönderilmiştir. Almanya’da ilk olarak Berlin Üniversitesi’nde Germanistik okumuş, daha sonra MEB’in isteği ile 1935 yılından itibaren Heidelberg Üniversitesi’nde klasik filoloji eğitimi almaya başlamıştır. II. Dünya Savaşı başlayınca Suat Yakup Baydur Almanya’daki eğitimini yarıda bırakarak yurda dönmek zorunda kalmıştır. Kısa bir süre sonra tekrar Almanya’ya giderek yarıda kalan eğitimini tamamlamış, 1942 yılında doktora eğitimini tamamlayarak Türkiye’ye dönmüştür (Başgelen, 2011: 34).

Suat Yakup Baydur 1942-43 yılları arasında Ankara Atatürk Lisesi’nde Latince öğretmenliği yapmış, 1946 yılında Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi’nde asistan olarak görev yapmaya başlamıştır. 1946 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümüne asistan olarak atanmıştır. 1950 yılında İstanbul Üniversitesi Klasik Filoloji bölümü doçentlik sınavlarını vererek doçent olmuştur. 1951 yılında aynı bölüme eylemli doçent olarak atanmıştır. Doç. Dr. Suat Yakup Baydur 1953 yılında İstanbul’da vefat etmiştir (Başgelen, 2011: 35).

Remzi Oğuz Arık; Remzi Oğuz Arık 1899 yılında Adana ili Kozan ilçesine bağlı Kabaktepe Köyünde dünyaya gelmiştir (Kabaktepe Köyü’nün adı daha sonra Remzi Oğuz Arık köyü olarak değiştirildi). Remzi Oğuz Arık’ın okul hayatı doğduğu yerdeki Kabaktepe Mahalle Mektebi ile başlamış, Selanik’te kısa bir dönem lise eğitimi almış, daha sonra İzmir Sultanisi’de okumuş ve son olarak da İstanbul Muallim Mektebine devam etmiş, bu okuldan mezun olmuştur.

1926 yılında devlet sınavına girmiş ve Avrupa’da eğitim almaya hak kazanmıştır. Remzi Oğuz Arık yurt dışına gönderilen ilk öğrenci grubunun içerisinde yer almaktadır (Özgüç, 1957: 1-3; Seeher, 2006a: 71). Paris’te Sorbon Üniversitesinde Sanat Tarihi eğitimi, Louvre Arkeoloji Enstitüsü’nde Arkeoloji eğitimi almıştır. 1931 yılında eğitimini tamamlayarak Türkiye’ye dönmüştür. Remzi Oğuz Arık Türkiye Cumhuriyeti’nin yetiştirdiği ilk arkeologudur (Seeher, 2006a: 71; Ünal, 2010: 124).

Remzi Oğuz Arık 1934 yılında Gazi Eğitim Enstitüsü’ne Sanat Tarihi hocası olarak atanmış ve bu kürsüyü kurmuştur. 1935 yılında Türk Tarih Kurumu üyesi seçilmiştir. 1937 yılında Fin ve Alman Arkeoloji Cemiyetlerine üye olarak seçilmiştir. 1940 yılında arkeoloji alanında kariyer yaparak Türkiye’nin ilk Arkeoloji profesörü olarak DTCF’ye atanmış ancak bu görevden kendi isteği ile istifa etmiştir (Çongur, 1987: 241). 1941 yılında Hatay Müzesini kurmuş, aynı yıl Ankara Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Müdürlüğüne atanmıştır. 1949 yılında Ankara Üniversitesi İlahiyat

Fakültesi çalışmış, bu fakültede Sanat Tarihi kürsüsünü kurmuştur (Seeher, 2006: 71). Aynı üniversitede Türk İslam Sanatları Enstitüsü'nün temellerini atmıştır. 1950 yılında Seyhan milletvekili olarak TBMM'ye girmiştir. 1954 yılında Adana'da vefat etmiştir.

Remzi Oğuz Arık 1934 yılında Niğde Göllüdağ ve Karalar kazılarını yürütmüş, 1935 yılında Alacahöyük kazısında görev almış, yine aynı yıl Troia kazılarında devlet komiserliği görevini yapmıştır. Remzi Oğuz Arık 1937 yılında Ankara Kalesi, Çankırı Kapı, Karaoğlan, Bitik, Alâeddin Tepe, Hacılar Köyü, Amik, Karaağaç kazılarını yürütmüştür (Ünal, 2010: 125; Çongur, 1987: 241-242).

3. SONUÇ

Mustafa Kemal Atatürk, bilim insanlarının yetiştirilmesi ve bilimin gelişmesi için önemli adımlar atmış, bu alandaki çalışmalarını sadece teorik değil, aynı zamanda pratikte de hayata geçirmiştir. Eğitimin modernleşmesi, bilimsel araştırma altyapısının güçlendirilmesi ve uluslararası iş birliklerinin teşvik edilmesi gibi adımlar, Türk bilim dünyasının gelişimine büyük katkı sağlamıştır. Atatürk'ün bilime ve bilim insanlarına verdiği önemin, Türk milletinin çağdaşlaşma sürecinde çok önemli bir yeri olduğu açıktır. Bu çalışmalar, bugünkü Türkiye'nin bilimsel kalkınmasında temel bir yapı taşını oluşturmuştur ve Atatürk'ün mirası, bilim insanları tarafından her zaman yaşıatılmaya devam etmektedir.

Mustafa Kemal Atatürk, bilimsel düşüncenin ve eğitimin önemi konusunda çok bilinçli bir liderdi. Arkeoloji ve eskiçağ bilimleri, tarihsel mirasın korunması ve geleceğe aktarılması açısından büyük bir öneme sahipti. Atatürk, Türkiye'nin zengin kültürel geçmişini araştırarak ve bu bilgiyi halkla ve dünya ile paylaşacak bilim insanlarının yetişmesine büyük katkı sağlamıştır. Yurt dışına gönderilen öğrencilere sunduğu eğitim imkanları, bu öğrencilerin, dönemin en önemli bilim insanları olmasında etkili olmuştur.

Bu projeye, arkeoloji alanında hem teorik hem de pratik anlamda güçlü bir altyapı oluşturulmuş, Türkiye'deki arkeolojik kazı çalışmaları uluslararası bilim camiasıyla da etkileşim içinde yapılmıştır. Bu bilim insanları hem ülke içinde hem de uluslararası arenada, Türk arkeolojisinin gelişmesine önemli katkılar sağlamışlardır.

Atatürk'ün vizyonu sayesinde, Türkiye'nin eskiçağ bilimleri alanındaki çalışmaları daha profesyonel bir düzeye taşınmış ve bugünkü arkeolojik çalışmaların temelleri atılmıştır. Yurt dışına gönderilen bu öğrenciler, Türkiye'nin bilimsel kalkınma yolunda büyük birer kilometre taşı olmuştur.

KAYNAKÇA

- Akurgal, M. (1999), *Bir Arkeoloğun Anıları; Türkiye Cumhuriyeti Kültür Tarihinden Birkaç Yaprak Ekrem Akurgal*, Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi.
- Alparslan, M. D. (2006). İki Başkent, İki Serüven, Ankara ve Hattuşa, *Boğazköy'den Karatepe'ye Hititbilmi ve Hitit Dünyasının Keşfi*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Arık 1941: R. O. Arık, “Arkeoloji Enstitüsü’nün Dünü, Bugünü, Yarını Hakkında”, DTCF Dergisinden Ayrı Basım, Ankara.
- Arsebük 1983: G. Arsebük, “Dünden Bugüne Arkeoloji”, Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, C. I, İstanbul. s.
- Bahar 2009: H. Bahar, “Orta Doğu ve Kuzey Afrika’daki Alman Coğrafya Araştırmacıları”, Eugen Wirth, Çev: Hasan Bahar, Selçuklu’dan Osmanlı’ya Bilim, Kültür ve Sanat Prof. Dr. Mikail Bayram’a Armağan, Ed. Mustafa Demirci, Konya, s. 133-171.
- Başgelen, N. (2011).
- Belli 2000: O. Belli, Türkiye Arkeolojisi ve İstanbul Üniversitesi (1932-1999), İstanbul.
- Çığ 2006: M. Çığ, “Mustafa Kemal Atatürk ve Türkiye’de Arkeoloji”, Belgelerle Türk Tarihi Dergisi; Dün/Bugün/Yarın (Özel Sayı), S.108-119, İstanbul, s. 209-212.
- Çınaroğlu 2010: A. Çınaroğlu, Atatürk ve Alacahöyük, Ankara.
- Çoker 1983: F. Çoker, Türk Tarih Kurumu Kuruluş Amacı ve Çalışmaları, Ankara.
- Çongur 1987: H. R. Çongur, “Remzi Oğuz Arık’ın Kısa Hayat Hikâyesi”, Remzi Oğuz Arık Armağanı, Ed. H. R. Çongur, Ankara, s. 239-242.
- Çongur 1987: H. R. Çongur, “Remzi Oğuz Arık’ın Kısa Hayat Hikâyesi”, Remzi Oğuz Arık Armağanı, Ed. H. R. Çongur, Ankara, s. 239-242.
- Darga 2006: M. Darga, “İstanbul Üniversitesi’nde Hititoloji’nin İlk Yılları”, Boğazköy’den Karatepe’ye Hititbilimi ve Hitit Dünyasının Keşfi, İstanbul, s. 44-63.
- Dündar-Sevinç 2004: C. Dündar-F. Sevinç, İlk Türk Hititoloğun Yaşam Öyküsü Sedat Alp, Ankara.
- Erdoğu 2007: B. Erdoğu, Arkeoloji/Teori/Politika Denemeler, İstanbul.
- Esin 1997: U. Esin, “Arkeoloji”, Cumhuriyet Döneminde Türkiye’de Bilim “Sosyal Bilimler”, TÜBA, Ankara.
- Gencer-Arslan 2004: A. İ. Gencer-A. Arslan, İstanbul Darülfünunu Edebiyat Fakültesi Tarihçesi ve İlk Meclis Zabıtları, İstanbul.
- Gözaydın 2003: N. Gözaydın, “Atatürk ve İnönü Dönemlerinde Türkiye’ye İltica Edip Fakültemizde Ders Veren Yabancı Bilim Adamları”, Ankara Üniver-

- sitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi 66. Kuruluş Yıldönümü Anı Kitabı, Ankara, s. 35-39.
- İğdemir 1967: U. İğdemir, “Türk Tarih Kurumu’nun 30 Yıllık Çalışmaları Hakkında Kısa Bir Açıklama”, VI. Türk Tarih Kongresi, Ankara, s. 8-13.
- İğdemir 1973: U. İğdemir, Cumhuriyetin 50. Yılında Türk Tarih Kurumu, Ankara.
- İğdemir 1976: U. İğdemir, Yılların İçinden; Makaleler, Anılar, İncelemeler, Ankara.
- İlkin 1987: A. İlkin, “Atatürk ve Üniversite Reformu”, İ.Ü. Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yıllığı II, İstanbul.
- İnan 1989: A. İnan, Atatürk’ten Mektuplar, Ankara.
- Kantarcıoğlu 1998: S. Kantarcıoğlu, Türkiye Cumhuriyet Programlarında Kültür, Ankara.
- Kayadibi 2002: F. Kayadibi, “Atatürk Devri Eğitim Atılımları”, Atatürk Haftası Armağanı, Ankara.
- Kayadibi 2002: F. Kayadibi, “Atatürk Devri Eğitim Atılımları”, Atatürk Haftası Armağanı, Ankara.
- Kocatürk 1984: U. Kocatürk, “Atatürk’ün Üniversite Reformu İle İlgili Notlar”, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, S. I/1-2, Ankara.
- Korkmaz 2003: Z. Korkmaz, “Ulusal Kültür Değerlerinin Simgesi ve Bilim Yuvası Bir Fakülte: Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi”, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi 66. Kuruluş Yıldönümü Anı Kitabı, Ankara, s. 271-274.
- Koşay 1967: H. Z. Koşay, “Türkiye Arkeoloji Araştırmalarında Gelişmeler”, Bellete, C. XXXI, S. 123’den ayırabım, Ankara, s. 415-421.
- Kökdemir 2012: G. Kökdemir, “Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Arkeoloji Bölümü Tarihçesi (1936-1960), Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi 75. Yıl Armağanı Arkeoloji Bölümü Tarihçesi ve Kazıları (1936-2011), Ed. Orhan Bingöl-vd, Ankara, s. 19-28.
- Mansel 1956: A. M. Mansel, “Clemens Emin Bosch”, Belleten, C. XX, S. 77, Ankara, s. 295-303.
- Mazıoğlu 2003: H. Mazıoğlu, “Fakültedeki Anılarım: Türk Dili ve Edebiyatındaki Öğretim”, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi 66. Kuruluş Yıldönümü Anı Kitabı, Ankara, s. 275-284.
- Nikolai 2003: B. Nikolai, “Bruno Taut’un Yaşamı ve Sanatı”, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi 66. Kuruluş Yıldönümü Anı Kitabı, Ankara, s. 17-20.
- Nirun 2003: N. Nirun, “Atatürk’ün İdealindeki Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi”, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi 66. Kuruluş Yıldönümü Anı Kitabı, Ankara, s. 245-248.

- Oğuzman 1973: K. Oğuzman, “Üniversite Döneminde İstanbul Üniversitesi (1933-1973)”, Cumhuriyetin 50. Yılında İstanbul Üniversitesi 1973, Ed. Sadi Irmak, İstanbul, s. 151-167.
- Özer 2003: A. Özer, “Bruno Taut’un Uzun Yürüyüşündeki Duraklar”, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi 66. Kuruluş Yıldönümü Anı Kitabı, Ankara, s. 21-30.
- Özgüç 1957: T. Özgüç, “Remzi Oğuz Arık”, DTCF Yıllık Araştırmalar Dergisi I, Ankara, s. 1-3.
- Özgüç 1975: T. Özgüç, Atatürk ve Arkeoloji, Cumhuriyetin 50. Yıldönümü Seminerinden Ayrı Basım, Ankara.
- Özgüç 1982: T. Özgüç, Maşat Höyük II, Ankara.
- Özgüç 1987: T. Özgüç, “R. O. Arık’ın Hitit Arkeolojisine Yaptığı Katkıları Hakkında Gözlemler”, Remzi Oğuz Arık Armağanı (1987), Ed. H. R. Çangur, Ankara, s. 19-31.
- Özgünel 2010: A. C. Özgünel, “Cumhuriyet Arkeolojisi ve Ekrem Akurgal Okulu”, Cumhuriyet Döneminde Geçmişe Bakış Açıkları: Klasik ve Bizans Dönemleri, İstanbul, s. 169-180.
- Özgünel 2012: A. C. Özgünel, “Atatürk ve Anadolu Arkeolojisi”, Ömer Çapar’a Armağan, Ed. Turgut Yiğit-Mehmet Ali Kaya, Ankara, s. 230-234.
- Seeher 2006 a: J. Seeher, “İlk Hafirler”, Boğazköy’den Karatepe’ye Hitit Bilimi ve Hitit Dünyasının Keşfi, İlk Hafirler, İstanbul, s. 64-71.
- Seeher 2006 b: J. Seeher, “Hitit Çiviyazısı Uzmanları”, Boğazköy’den Karatepe’ye Hitit Bilimi ve Hitit Dünyasının Keşfi, İlk Hafirler, İstanbul, s. 88-98.
- Seeher 2006 c: J. Seeher, “Hitit Hiyeroglifleri Uzmanları”, Boğazköy’den Karatepe’ye Hitit Bilimi ve Hitit Dünyasının Keşfi, İstanbul, s. 116-121.
- Sefercioğlu 1987: N. Sefercioğlu, “Remzi Oğuz Arık’ın Yazı ve Yayın Hayatı (Yayınları ve Hakkında Yazılanlar)”, Remzi Oğuz Arık Armağanı, Ed. H. Rıdvan Çongur, Ankara, s. 243-286.
- Süslü 1986: A. Süslü, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinin 50 Yıllık Tarihi, Ankara.
- Tarhan 1996: T. Tarhan, Sevgili Hocamız Afif Erzen, İstanbul.
- Temir 1996: A. Temir, “Fakültenin Kuruluş ve Açılışı İle İlgili 60 Yıllık Anılatır”, Türkiye’de Sosyal Bilimlerin Gelişmesi ve Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Sempozyumu Bildirileri, Ankara, s.429-440.
- Ünal 2010: A. Ünal, “Hititler-Etiler, Anadolu Arkeolojisi, Türkler ve Oryantalizm”, XV. Türk Tarihi Kongresi, C. I, Ankara, s. 109-138.
- Widmann 1999: H. Widmann, Atatürk ve Üniversite Reformu (Almanca Konuşulan Ülkelerden 1933 Yılından Sonra Türkiye’ye Gelen Öğretim Üyeleri Yaşamöyküleri – Çalışmaları – Etkileri, İstanbul.

YENİ ASUR DÖNEMİ ÇİVİ YAZILI METİNLERİNDE BİR CEZA YÖNTEMİ: KAZIĞA OTURTMA

Abdulhamit KAVAK¹

1. GİRİŞ

Asurlular, Yeni Asur Dönemi adı verilen süreçte (MÖ 934-612) Basra Körfezinden Anadolu'ya, Zagros Dağlarından Akdeniz'e kadar ulaşan coğrafyada varlık göstermişlerdir. (Köroğlu, 2019:138). Asurlular, bu kadar geniş bir coğrafyada varlıklarını sürdürmek ve etki alanlarını genişletmek için şiddetli bir ceza yöntemi olarak uygulamışlardır. Uyguladıkları ceza yöntemleri arasında ele geçirilen bölge halklarının sürgün edilmesi, kafalarının kesilmesi, kazığa oturtulması, el-kol-bacaklarının kesilmesi, gözlerinin çıkarılması, geç kız ve erkeklerin yakılması önemli yer tutar. Bu çalışmanın konusunu Yeni Asur Döneminde bir ceza yöntemi olarak uygulanan kazığa oturtma oluşturmaktadır

Yeni Asur döneminde bir ceza yöntemi olarak uygulanan kazığa oturtma konusuna geçmeden önce bu uygulamanın Eski Mezopotamya coğrafyasındaki ilk örneklerine kısaca değinelim. Eski Mezopotamya'da insanların bir ceza yöntemi olarak kazığa oturtulmaları Hammurabi ve Orta Asur Kanun maddeleri arasında görülür. Bu kanunlarda kazığa oturtulan kurbanlar kadınlardır. Örneğin Hammurabi kanunlarının 153. maddesinde bir kadının ceza olarak kazığa oturtulma sebebi şu şekilde ifade edilmiştir.

“Eğer, bir adamın karısı ikinci bir erkek için kocasını öldürtürse o kadını kazığa oturtacaklardır” (Tosun ve Yalvaç, 1989: 200; Roth, 1997: 110).

Orta Asur Kanunlarında ise kadının çocuğunu bilerek düşürmesi sonucunda kazığa oturtulacağı ve gömülmeyeceği ifade edilmiştir.

“Eğer bir kadın kendi kendine (isteyerek) bir çocuk düşürürse onu itham ve ispat ederlerse kazığa çakacaklar, onu gömmeyeceklerdir. Eğer çocuğunu düşürme sırasında ölürse, onu kazığa çakacaklar ve gömmeyecekler. Eğer çocuğunu düşüren kadın onu saklarsa ve krala söylemezse...” (Tosun ve Yalvaç, 1989: 255; Roth, 1997: 174; Frahm, 2023: 79).

¹ Doç. Dr., Kilis 7 Aralık Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, 0000-0003-2096-2760, a.kavak@kilis.edu.tr

1.1. Yeni Asur Döneminde Kazığa Oturtma

Yeni Asur Dönemine tarihlendirilen çivi yazılı metinlerde Asur krallığına karşı isyan edenler, görevlerini yerine zamanında getirmeyen görevliler, hırsızlık yapanlar, kamu malını ihlal edenler ceza olarak kazığa oturtulmuş veya asılmışlardır. Ancak çivi yazılı metinlerde daha çok Asur krallığına karşı isyan eden kişilerin ceza olarak kazıklara oturtuldukları veya asıldıkları görülür. Asurlular da Çok az sayıda hırsızlık, kamu alanı ihlali ve görevi zamanında yerine getirmeme cezası olarak kazığa oturtulduğu örnekler bulunmaktadır.

1.1.1. Çivili Yazılı Metinlerde Kazığa Oturtma

Yeni Asur Dönemine ait çivi yazılı metinlerde kazığa oturtmak için kullanılan kazık için iki terim kullanıldığı görülür. Bunlardan ilki, dikmek anlamına gelen zaqapu fiilinden türeyen zaqıpu, diğeri ise kesmek anlamına gelen gasasu fiilinden türeyen gasısu'dur. Çivi yazılı metinlerde bu kazıkların ahşaptan yapıldığını gösteren belirteçler görülür. Ancak bu ahşap kazıkların nasıl hazırlandıkları, uzunluklarının kaç metre olduğuna dair herhangi bir ifade bulunmamaktadır (Radner, 2015: 103; Gelb, Jakopson, Landsberger ve Oppenheim, 1956: 56; Gelb, Landsberger ve Oppenheim, 1961: 51-57).

Döneme ait çivi yazılı metinlerde kazığa oturtma eylemini ifade eden birden çok kalıp ifade de bulunmaktadır. Bu ifadeler şu şekilde sıralanır. Ana zaqıpi zaqāpu: kazığa oturtmak, ina gašiši rattû: kazığa sabitlemek; ana zaqıpi šêlû: kazığın üstüne koymak veya yükseltmek; kazığa asmak; ana zaqıpi šakānu: kazığın üstüne koymak (Radner, 2015: 105-112).

Asur krallığı döneminde uygulanan kazığa oturtma cezasının ilk örnekleri yukarıda belirttiğimiz Orta Asur Kanun maddeleri ve Asurbel-kala dönemine tarihlendirilen çivi yazılı metinlerde görülür. Asurbel-kala dönemine tarihlendirilen çivi yazılı metinlerde Asur Kralı, Mari topraklarına düzenlediği askeri seferi ve bu askeri sefer esnasında insanlara karşı acımasızca davrandığını ve onların derisini yüzüp kazığa oturttuğunu kaydetmiştir. Ancak ilgili yazıtın belirli bölümleri kırık veya okunamadığı için kaç kişinin bedeninin kazıklara oturtulduğu anlaşılmamaktadır (Grayson, 2002a: 92-97).

Yeni Asur Dönemine gelindiğinde ise II. Asurnasirpal (MÖ 883-859), III. Salmanassar (MÖ 858-824), III. Tiglat-pileser (MÖ 744-727), II. Sargon (MÖ 722-705), Sanherib (MÖ 705-680) ve Asurbanipal (MÖ 668-626) dönemlerine tarihlenen çivi yazılı metinlerde kazığa oturtma veya asma cezasının uygulandığını gösteren örnekler bulunmaktadır.

1.1.1.1. II. Aurnasirpal (MÖ 883-859)

II. Aurnasirpal Dönemine tarihlendirilen çivi yazılı metinlerde ele geçirilen şehirlerinde yaşayan halklarının ahşaptan yapılan kazıklara asıldığı, dikildiği, oturtulduğu ve yerleştirildiği görülür. Bu cezaya, maruz kalan kurbanlar arasında, askerler, savaşçılar ve soylular yer alır. Bu kurbanların bazıları canlı bazıları ise öldükten sonra kazıklara asılmış, dikilmiş veya oturtulmuştur.

Döneme ait ilk örneğimiz Dirru'nun müstahkem şehri Pitura'ya karşı düzenlenen askeri seferi anlatan yazıttır. İlgili yazıtta düşman askerlerinin 700 tanesinin kapılarının önünde kazıklara oturtulduğu ifade edilmiştir. Ancak bu kazığa oturtulan askerlerin canlı veya ölü olduğuna dair herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.

“Efendim Tanrı Assur'un desteğiyle, Tuşha şehriden ayrıldım. Yanımda güçlü savaş arabalarımı, süvarilerimi ve birliklerimi aldım. Dicle nehrini sallardan oluşan bir köprü vasıtasıyla geçtim. Gece boyunca sefere devam ettikten sonra, Dirru'nun müstahkem şehri Pitura'ya yaklaştım. Şehir ele geçirilmesi oldukça zordu. Şehir iki sur ile çevrilmişti. Kalesi dağ zirvesi gibi yüceydi. Efendim Tanrı Assur'un gücü ve ordumla birlikte onlarla savaşım. İkinci günde, güneş doğmadan önce, onlara karşı, helak edici tanrı Adad gibi gürledim (ve) üzerlerine alevler yağdırdım. Güçlü savaş birliklerim onlara karşı Fırtına kuşu gibi uçtu. Şehir ele geçirdim. Düşman savaşçıların 800 tanesini kılıcımınla yere serdim ve kafalarını kestim. Düşman askerlerinden çok sayıda tutsak alıp geri kalanını yaktım. Düşman askerlerinin 700 tanesini şehir kapılarının önünde kazıklara oturttum” (Luckenbill, 1926: 56; Grayson, 2002a: 210; May, 2014: 101).

II. Aurnasirpal dönemine tarihlenen ikinci örneğimiz ise Luhuti top- raklarında askerlerin canlı canlı kazıklara oturtulduğunu anlatan yazıttır.

“Patinulu Lubarna'nın kutsal şehri Kunulua'dan hareket ettikten sonra, Asi nehrini geçtim. Gece boyunca Asi nehrinin kenarında kamp kurup geceyi geçirdim. Asi nehrinden devam ederek İraqu (ve) İahturu dağları arasındaki yolu kullandım. [...]ku Dağı'nı geçtim (ve) Sangurru Nehri kıyısında kamp kurdum. Sangurru nehrinden hareket ettikten sonra , Saratinu (ve) Kalpānu (dağları) arasındaki yolu kullandım (ve) [...]bamesh [Nehri] kenarında kamp kurdum. Patinulu Lubarnanın kutsal şehri Aribua'ya girdim. Ben Aribua şehrindeyken Luhutu/i ülkesinin şehir-

lerini fethettim. (Sakinlerinin) çoğunu katlettim, yerle bir ettim, yıktım (ve) yaktım. Askerleri canlı yakaladım (ve) şehirlerinin önünde kazıklara oturttum” (Grayson, 2002a: 218; Memiş, 2012: 224).

Üçüncü örneğimizde Bit-Zamanili, İlani'nin şehri Damdammusa üzerine yapılan askeri seferi anlatmaktadır. İlgili yazıtta askerler canlı olarak şehir çevresinde kazıklara oturtulmuşlardır.

“Sua nehrini geçtikten sonra, Tigris nehri kenarında kamp kurdum. Arkania Dağı'nda Dicle'nin bu kıyısında ve diğer kıyısında bulunan şehirleri harabe tepelere çevirdim. Habhu topraklarının hepsi korktu ve bana teslim oldu. Onlardan çok sayıda tutsak aldım ve kendi adamımı onların başına yönetici olarak atadım. Amadānu Dağı'nın geçidinden Barzaniştun şehrine geldim. Bit-Zamanili İlani'nin müstahkem şehri Damdamusaya yaklaştım. Şehri kuşattım ve savaşçılarımla onlara karşı kuş gibi uçtular. Düşman askerinin 600 tanesini kılıcımla yere indirip kafasını kestim. Düşman askerinin 400 tanesini canlı olarak yakaladım. Onlardan 3000 tane tutsak aldım. Bu şehri kendime ayırdım. Canlı askerleri (ve) kafaları kraliyet şehri Amedu'ya götürdüm (ve) kapısının önüne kafalardan bir tepe yaptım. Düşman askerlerini canlı canlı kentnin çevresindeki kazıklara oturttum” (Luckenbill, 1926: 168; Grayson, 2002a: 220).

Dördüncü örneğimiz Tupusu'nun oğlu Labturu'nun müstahkem kenti Udu'ya düzenlenen seferi anlatmaktadır. İlgili yazıtta düşman askeri canlı olarak şehri etrafında kazıklara oturtulmuştur.

“Amedu kentinden hareket ettikten sonra, atalarımın hiçbir kralının ayak basmadığı Allabsia kentindeki Kaşiyari Dağı geçidine girdim, Tupusu'nun oğlu Labturu'nun müstahkem kenti Udu'ya yaklaştım. Şehri kuşattım (ve) tüneller, kuşatma kuleleri (ve) koçbaşlarıyla vasıtasıyla şehri ele geçirdim. Onların 1400 savaşçısını kılıcımla yere indirdim. 780 tane askeri canlı olarak yakaladım. Onlardan 3000 esir aldım. Düşman askerlerini canlı canlı şehrin etrafında bulunan kazıklara oturttum” (Grayson, 2002a: 220).

Beşinci örneğimizde II. Asurnasirpal Suru şehrinde isyan çıktığını ve bu isyanı bastırmak için ordusuyla hareket ettiğini bildirmekte ve kendisine ne kadar isyan eden soylu var ise onları kazıkların üzerine yerleştirdiğini anlatmaktadır.

“Ben Katmuhu topraklarında iken şu haber geldi: Bit-Halupe’ye ait Suru şehrinde isyan çıktı ve Surulular yöneticileri Hamataiia’yı öldürdüler. Hamataiia’nın yerine Bit-Adiniden getirdikleri hiç kimsenin çocuğu Ahi-yababa’yı yönetici yaptılar. Aşşur’un (ve) tanrı Adad’ın, ege-menliğimi yüce kılan büyük tanrıların yardımıyla, Savaş arabalarımı (ve) askerlerimi topladım (ve) Habur Nehri kıyısına doğru yola çıktım.Bit-Halupe’ye ait Suru şehrine yaklaştım. Efendim Tanrı Assur’un ışıltısı/parlaklığı, onları şaşkına çevirdi. Kentin soyluları (ve) ileri gelenleri canlarını kurtarmak için bana geldiler ve boyun eğdiler. Bit-Adini’den getirdikleri hiç kimsenin oğlu Ahi-yababa’yı yakaladım. Güçlü silahlarım ve cesaretimle şehri kuşattım. Bütün suçlu askerler bana teslim edildi. Soylularımı Ahi-yababa’nın sarayı ve tapınaklarına gönderdim. Surulu’lar’ın üzerine yönetici olarak Azi-ili’yi atadım. Ahi-yababa’nın kapısında bir yığın diktim. Bana karşı ne kadar isyan eden soylu varsa derisini yüzdüm ve derileriyle yığınların üzerini kapattım. Bazılarını yığının içine yaydım, bazılarını yığının üzerine kazıklar üzerine diktim (ve) bazılarını da yığının etrafındaki kazıklara yerleştirdim” (Luckenbill, 1926: 161-162; Olmstead, 1960: 161; Grayson, 2002a: 198-199).

Altıncı örneğimizde Asur Kralı II. Asurnasirpal; Laqu, Hindanu ve Suhuda isyan çıktığını bu isyanları bastırmak için askeri sefer düzenlendiğini ve 30 kişiyi canlı yakalayıp kazıkların üzerine diktğini kaydettirmiştir.

“Ben Kalah’ta iken bana şu haber getirildi: ‘Laqû ülkesi, Hindānu şehri (ve) Suhu ülkesi halkının tamamı isyan etti (ve) Fırat’ı geçti. Sivan ayının on sekizinci günü Kalah’tan hareket ettim. Dicle’yi geçtikten sonra çöle gittim (ve) Bît-Halupê’ye ait olan Sûru şehrine yaklaştım. Sûru şehrinde kendi teknelerimi inşa ettim (ve) Fırat’a doğru yol aldım. Fırat’ın dar boğazlarına kadar indim. Henti-ili (ve) Azi-ili, Laqû şehirlerini fethettim. Onları katlettim, onlardan esirler aldım, şehirlerini yerle bir ettim, yıktım ve yaktım. (Seferim sırasında) Fırat’ın bu kıyısında bulunan (ve) Habur Irmağı’nın ağzından Suhu ülkesinin Sibatu kentine kadar Laqû (ve) Suhu ülkesine (ait) olan kentleri (bir kenara) çevirdim, yerle bir ettim (ve) yaktım. Hasatlarını biçtim. Savaşçılarından 470 kişiyi kılıçla öldürdüm. 30 kişiyi canlı yakaladım (ve) kazıkların üzerine diktim”

(Grayson, 2002a: 214).

1.1.1.2. III. Salmanassar (MÖ 859-824)

III. Salmanassar dönemine tarihlendirilen yazıtta Patinulular'ın yöneticilerini öldürdükleri ve asil olmayan Surri'yi yönetici olarak atadıkları haberi III. Salmanassar'a verilmiştir. III. Salmanassar isyanı bastırması için, Dayyan-Aşşur' emir vermiş ve Patinulular'ın üzerine askeri sefere göndermiştir. Asur ordusunun gücünden korkan Patinulular isyan edenleri ve suçlu askerleri yakalayıp Dayyan-Aşşur' teslim etmişlerdir. Dayyan-Aşşur suçlu olan askerleri kazıklara astırmıştır.

“İktidarımın 28. yılında Kalahta kalırken, Patinu topraklarındaki insanların, efendileri Lubarna'yı öldürdükleri ve asil olmayan Surri'yi onun yerine atadıkları haberi geldi. Ordu komutanım Dayyan -Aşşur emir verdim ve onu bölgeye gönderdim. O Fırat Nehrini geçti. Surri'nin kutsal şehri Kunulua'da kamp kurdu. Efendim Assur'un gücünden korkan asil olmayan Surri, bu yaşamdan ayrıldı. Patinu ülkesinin halkı, güçlü silahlarımın parıltısı karşısında korkuya kapıldı ve suçlu askerlerle birlikte Surri'nin oğullarını yakalayıp ona (Dayyan-Aşşur) teslim ettiler. O, (Dayyan-Aşşur) askerleri kazıklara astı. Kuruşşalı bir adam olan Sâsi ona teslim oldu (ve) onu onların üzerine hükümdar tayin etti” (Luckenbill, 1926: 208; Olmstead, 1960: 144; Grayson, 2002b: 69; Yamada, 2000: 222).

1.1.1.3. III. Tiglat-Pileser (MÖ 744-727)

III. Tiglat-pileser dönemine tarihlenen çivi yazılı metinlerde kazığa oturtma cezasının uygulandığını gösteren üç örnek vardır. Bu örneklerden ilki Sumurzulu Tuni'nin yakalanıp savaşıçılarının kazığa oturtulduğu anlatan yazıttır.

“Arazi'li Ramateya [...] kaçarcasına uzaklaştı ve kimse onun izini bile göremedi. Sumurzulu Tuni, onu yakaladım ve savaşıçılarını kazığa oturttum. Sumurzu ve Bit-Hamban'ı Asur'a kattım” (Tadmor, 1994: 49).

III. Tiglat-pileser dönemine tarihlenen ikinci örneğimiz ise Damaskus Kralı Rahianu, İsrail kralı Pekah Yuda kralı Ahaz'ı da yanına alarak Asur Krallığına karşı birleşik bir cephe oluşturmak istemişlerdir. Ancak Yuda kralı Ahaz bu tekifi kabul etmeyince, bu koalisyon, Yuda Devletinin başkenti Kudüs'e ordu göndermiştir. Bu durum karşısında Yuda Kralı Ahaz, hediyelerle birlikte Asur kralına bir mektup göndererek yardım istemiştir.

Bu yardım isteğine, Asur kralının olumlu yanıt verdiği döneme ait çivi yazılı metinlerden anlaşılmaktadır. İlgili metinlerde Damaskus kralı bir fareye benzetilerek aşağılanmış ve önde gelen adamları canlı canlı kazığa oturtulmuştur (Memiş, 2012: 236).

“O (Rahianu) canını kurtarmak için tek başına kaçtı ve bir firavun faresi gibi şehrinin kapısından içeri girdi. Ülkesinin halkına seyrettirirken en önde gelen adamlarını/ başkanlarını canlı canlı kazığa oturttum. 45 gün şehrinin çevresinde kamp kurdum ve onu bir kuş gibi kafese sıkıştırdım. Onun ekili alanlarına zarar verdim” (Tadmor, 1994: 79; Tadmor and Yamada, 2011: 59; Crouch, 2009: 39; Olmstead, 1960: 197).

Üçüncü örneğimizde ise Asur kralı III. Tiglat-pileser Bit-Silani topraklarını darmadağın ettiğini ve Sarrabanu şehrinin yöneticisini şehrin önünde kazığa oturttuğunu ve halkına seyrettirdiğini anlatmaktadır.

“Bit-Silani topraklarını bir çömlek gibi bütünüyle parçaladım. Sarrabanu şehrini, büyük kraliyet şehrini tufandan sonra bir tepe gibi yok ettim ve yağmaladım. Kralları Nabû-uşabši’yi kentinin kapısı önünde kazığa oturttum, ülkesinin halkına da seyrettirdim. Karısını, oğullarını, kızlarını, mallarını ve sarayının hazinelerini alıp götürdüm” (Tadmor, 1994: 161; Tadmor and Yamada, 2011: 97; Crouch, 2009: 39-40).

1.1.1.4. II. Sargon (MÖ 722-705)

II. Sargon dönemine tarihlenen yazıtta, Asur birlikleri arasında disiplin ve itaati sağlamak için kazığa oturtma cezasının uygulandığı görülmektedir. İlgili yazıtta görevini zamanında yerine getirmeyen kişilerin kazığa oturtulacağı ve çocuklarının da öldürüleceği ifade edilmiştir.

“Bu çok acil bir kraliyet emridir! Süvari birliğinizin komutanlarını ve atlılarını derhal toplayın! Her kim geç kalırsa kendi evinin ortasında kazığa oturtulacak, oğulları ve kızları da katledilecek ve bu da kendi suçu olacak! Gecikmeyin! Her şeyi bırak ve hemen gel” (Elayi, 2017: 20; Parpola, 1987: 23; Frahm, 2023: 139).

1.1.1.5. Sanherib (MÖ 705-680)

Sanherib Dönemine tarihlenen çivi yazılı metinlerde Asur krallığına karşı isyan edenler ve devlet mülkünü ihlal edenler ceza olarak kazıklara oturtulmuş veya asılmışlardır.

Sanherib Dönemine ait ilk örneğimiz de, Hirummulu/Hirimmeli sivil vatandaşların ve askerlerin öldürüldükten sonra, bedenlerinin şehrin etrafında bulunan direklere asıldığı ifade edilmektedir. . Muhtemelen bu kurbanlar öldürüldükten sonra şehirde yaşayan insanların psikolojik dayanıklılığını zayıflatmak için şehrin etrafında bulunan direklere asılmışlardır.

“Tehlikeli bir düşman olan Hirimmu/Hirimme şehrinin halkını kılıçtan geçirdim ve bir tanesini bile esirgemedim, cesetlerini direklere astım ve şehrin etrafına yerleştirdim. Dahası, boyunduruğum altına girmeyen inatçı bir güç olan düşman askerlerini kılıçla vurdum ve (cesetlerini) direklere astım” (Luckenbill, 1924: 28; Grayson and Novotny, 2014: 176-298).

İkinci örneğimizde ise Ekron şehrinde çıkan isyanı bastırmak için Asur ordusu askeri sefer düzenlemiştir. Asur’a karşı isyan eden asiller ve yöneticiler öldürülüp cesetleri kazıkların üzerine asılmıştır.

“Ekron şehrine yaklaştım. Ekron şehrinin günah işleyen asilleri ve yöneticilerini öldürüp cesetlerini kazıkların üzerine astım. Kentin yanlış işler ve suçlar işlemiş vatandaşlarını ganimet olarak saydım. Günahı ya da suçu olmayan, suçlu olmayan diğerlerinin serbest bırakılmasını emrettim. Kralları Padi’yi Kudüs’den çıkarıp üzerlerindeki efendilik tahtına oturttum ve ona efendiliğimin vergisini yükledim” (Luckenbill, 1924: 32; Berlejung, 2012: 162).

Üçüncü örneğimiz ise Aşkelon beyinin kazığa oturtulduğu anlatan yazıttır. İlgili yazıtta Aşkalon, Biblos, Sidon gibi şehirlerin isyan çıkardığı anlatılmaktadır. Asur Kralı Sanherip bu isyanları bastırmak için ordusuyla birlikte askeri sefere çıkmıştır. Asur ordusunun hareketliliğini gören Sidon kralı Kıbrıs’a kaçmış Ancak Aşkelon kralı yakalanıp kazığa oturtulmuştur (Sever, 2008: 109).

Dördüncü örneğimiz yukarıdaki örneklerden farklılık göstermektedir. Daha önceki örneklerde kazığa oturtma cezası görevini yerine getirmeyen ve Asur krallığına karşı isyan eden kişilere karşı uygulanmıştır. Bu örnekte ise kazığa oturtma cezası devlet mülkiyetini ihlal edenlere uygulanacağıyla ilgilidir (Luckenbill, 1927: 195; Frahm, 2023: 142).

“Eğer o kentte yaşayanlardan biri eski evini yıkıp yeni bir

ev yapar ve evinin temeli kraliyet yoluna tecavüz ederse, onu evinin üzerinde bir kazığa asacaklar” (Luckenbill, 1927: 195).

Döneme ait son örneğimiz ise Hırsızlık yapan kişilerin kazığa oturtulmasıyla ilgilidir.

[Summa-ilani'nin evine kazığa oturtulan hırsızlar, Kidin-ili hırsızlardan 13 minas gümüş aldı (ve) Summa-ilani'ye verdi. Paranın tamamı ödendi (Kwasman and Parpola, 1991: 39; Radner, 2015: 48).

1.1.1.6. Asurbanipal (MÖ 668-626)

Asurbanipal dönemine tarihlendirilen çivi yazılı belgelerde Asur krallığına karşı isyan eden toplumlar ve bu isyan sonucunda kazığa oturtulan veya asılan kişiler hakkında önemli bilgiler bulunmaktadır. Döneme ait yazılı belgelerde kazığa oturtulan ve asılan kişiler arasında, sivil vatandaşlar ve hırsızlar yer almaktadır. Döneme ait ilk örneğimizde Mısırda isyan eden Taharka'nın yanında yer alan Sais, Mendes ve Tanis şehirlerinde yaşayan halk kılıçtan geçirilmiş ve şehirlerinin etrafında bulunan direklere asılmışlardır.

“İsyan eden ve Taharqa'nın yanında yer alan Sais, Mendes ve Tanis şehirlerine gelince, bu şehirleri fethettim ve içlerinde yaşayan insanları kılıçla öldürdüm. Cesetlerini direklere astım, derilerini yüzdüm ve şehir duvarlarını derileriyle kapladım” (Luckenbill, 1927: 295; Novotny and Jeffers, 2018: 60; Pritchard, 1969: 295).

Döneme ait ikinci örneğimizde Asur krallığına isyan eden Levant bölgesinde yer alan Usu ve Akku şehirlerinin isyanı ve bu isyanlar sonucunda şehirlerde yaşayan halkın bir kesimi Asura götürülürken bir kısmının ise şehrin etrafında bulunan direklere asıldığı anlatılmaktadır (Crouch, 2009: 155; Bagg, 2017: 273).

“Dönüş yolumda, Uşû şehrini ele geçirdim. Yıllık bağışlarını/haraçlarını ödemeyerek valilerine itaat etmeyen Uşû kenti halkını öldürdüm. Karar verdim. İtaat etmeyen halkı ve Tanrılarını Asur'a götürdüm. Akkû kentinin itaatsiz halkını öldürdüm. Cesetlerini direklere astım (ve) şehrin etrafına yerleştirdim. Geri kalanları Asur'a götürdüm” (Novotny and Jeffers, 2018: 260).

Asurbanipal dönemine tarihlendirilen krali mektuplarda insanların ceza olarak kazıklara oturtulduklarına dair ifadeler görülmektedir. Bu

mektuplardan ilkinde, Araplar'ın Biratiye gelen Asurluları ve Biratılıleri kaçırdığını ancak bu kaçırılan insanlardan birinin vasıtasıyla Nabû-şumu-lişir'in onları bulduğu ve bozguna uğrattığını anlatılır.

“Ülkelerin kralına, efendim, hizmetkârınız Nabû-şumu-lişir. Nabu ve Marduk bu toprakların kralına, efendime, uzun günler, sonsuz yıllar, adil bir asa ve sonsuz bir taht versin. Araplar Birati'ye iş yapmaya gelen kralın hizmetkârları olan Asurlulara saldırdılar ve Halule'den elli Asurluyu ve onlarla birlikte kralın hizmetkârları olan yirmi Biratiliyi zorla götürdüler. İçlerinden bir adam kaçıp benimle konuştu ve kralın, efendimin kaderi [.....] sayesinde onları (Arapları) bozguna uğrattım. Onlardan [x] kişiyi saldırının gerçekleştiği bölgede kazığa oturttum. Kralın hizmetkârları arasında kayıp yoktu” (Reynolds, 2003: 121).

Döneme ait ikinci krali bir mektupta hırsızlık olayına karışan kişilerin kazığa oturtulduğu görülür.

“Surdaki (Tabalean) Tabalalı'ya gelince, efendim onun davasını çözsün. Bir şeyler çalıp Babil'e sattı. Hizmetkârınız bunu duyduğunda, onunla birlikte olan Gurumean'ları kazığa oturttu. Ancak o kaçtı ve Babil'e girdi”(Reynolds, 2003: 139).

1.1.2. Kazığa Oturtma Yöntemleri

Yeni Asur Dönemine tarihlendirilen çivi yazılı metinlerde kurbanların ceza olarak kazığa oturtuldukları veya asıldıkları ifade edilir. Ancak ilgili çivi yazılı metinlerde bu ceza uygulamasının nasıl gerçekleştirildiğine dair herhangi bir ifade bulunmamaktadır. Bu eksikliği döneme ait rölyeffer ve kapı kabartmaları gidermektedir. İlgili arkeolojik malzemeler dikkatlice incelendiğinde kazığa oturtma yöntemlerinde bazı farklılıkların olduğu görülür. . III. Salmanassar Dönemine tarihlendirilen kapı kabartmalarında kurbanların bacakları arasına, sindirim sisteminin alt ucuna kazıklar yerleştirilmiştir (Resim 1). III. Tiglat-Pileser, II. Sargon, Sanherip dönemlerine tarihlenen rölyefferde gelindiğinde ise bu kazığa oturtma yönteminin değiştiği görülür. İlgili rölyefferde görülen kurbanların göğüslerine veya boğazlarına kazığın saplandığı veya oturtulduğu görülür (Resim 2,3,4) (Botta, 1849: Levha 55; Barnett and Falkner, 1962: XXXIX; Barnett - Bleibtreu - Turner, 1998: Pl. 330).

III. Salmanassar kapı bandları ve III. Tiglat-Pileser, II. Sargon, Sanherip rölyefferi de benzer özellikler göstermektedir. İlgili arkeolojik mal-

zemeler dikkatli incelendiğinde kurbanların aşağılandığı ve çıplak olarak kazığa oturtuldukları görülür.

SONUÇ

Asurlular MÖ 934-612 yılları arasında Basra Körfezinden Anadolu'ya, Zağroslar'dan Akdenize ulaşan geniş bir alanda yaklaşık 400 yıl varlık sürdürmüşlerdir. Asurlu krallar, ilgili coğrafyada Asur Krallığının boyunduruğunu kabul etmeyen, vergisini ödemeyen veya isyan eden toplumlara karşı şiddeti bir ceza yöntemi olarak uygulamışlardır. Bu ceza yöntemleri döneme ait çivi yazılı metinlere ve arkeolojik malzemelere yansımıştır. İlgili çivi yazılı metinlerde uygulanan ceza yöntemleri arasında kurbanların derilerinin yüzülmesi, kafalarının kesilmesi, geç kız ve erkeklerin yakılması, kazığa oturtulmaları, el-kol-burun- dil gibi uzuvların kesilmesi yer alır. Ancak ilgili çivi yazılı metinlerde bu şiddet yöntemlerinin nasıl uygulandığına dair bir bilgi bulunmamaktadır.

Asur Krallığı döneminde kazığa oturtma cezasının uygulandığı ilk örnekler Orta Asur krallığı dönemine tarihlendirilen çivi yazılı metinlerde görülmeye başlanır. Ancak bu kazığa oturtma cezasının en yaygın kullanıldığını gösteren örnekler Yeni Asur Dönemine tarihlendirilen çivi yazılı metinler ve rölyefler, kapı bandları üzerinde görülmektedir.

İlgili çivi yazılı metinlerde, Asur krallığının boyunduruğunu kabul etmeyen, vergisini ödemeyen, isyan eden, kamu malını taciz eden, görevini zamanında yapmayan kamu görevlileri, askerler, hırsızlar, hırsızlar, yöneticiler, ceza olarak kazığa oturtulmuşlardır.

Çivi yazılı metinlerde kazığa oturtma cezasının uygulandığı kazıkların ahşap bir malzemeden yapıldığı haricinde herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak döneme ait kapı kabartmaları ve rölyefler incelendiğinde bu kazıkların boyutları ve kazığa oturtma eyleminin nasıl gerçekleştirildiğine dair önemli bilgiler edinilmektedir. Yeni Asur döneminde kazığa oturtma cezası uygulamasında kullanılan kazıkların boyunun bir insan boyundan büyük olduğu görülmektedir. Ayrıca bu kazıkların kullanım şekilleri dönemsel farklılıklar göstermiştir. Kazıklar, III. Salmanassar döneminde bacaklar arasına yerleştirilirken, III.Tiglat-pileser, II. Sargon, Sanherib dönemi rölyeflerinde ise kurbanların göğsüne veya boynuna kazıklar saplanmıştır.

Resim 1: Balawat Kapı Bandlarında Görülen Kazığa Oturtulan Kurbanlar (King, 1915: Levha 21; Strommenger and Hirmer, 1964: Levha 211).

Resim 2: Ulu Kuşatmasında Kazığa Oturtulan Kurbanlar (Barnet and Falkner, 1962: XXXVIII)

Resim 3: Harhar Kuşatmasında Kazığa Oturtulan Kurbanlar (Botta, 1849: Levha 55)

Resim 4: Lakiş Kuşatmasında Kazığa Oturtulan Kurbanlar (Ussishkin, 2003: 211)

KAYNAKÇA

- Bagg, A. M. (2017). Assyria and The West: Syria and The Levant. İçinde E. Frahm (Editör), *A Companion to Assyria*, 268-274. USA: Wiley Blackwell.
- Barnett, R. ve Falkner, M. (1962). *The Sculptures Asur Nasir Apli II. Tiglat Pleser III. Eserhaddon, From The Central and South West Palace at Nimrud*. The Trustees of The British Museum.
- Barnett, R., R. Bleibtreu E. ve Turner G. (1998). *Sculptures From The Southwest Palace of Sennacherib at Niniveh*. London: British Museum Press.
- Berlejung, A. (2012). Shared Fates: Gaza and Ekron as Examples for the Assyrian Religious Policy in the West. İçinde N. N. May (Editör), *Iconoclasm and Text Destruction in The Ancient Near East And Beyond*, 151-174. The United States of America: The University of Chicago.
- Botta, P. E. ve Flandin, E. (1849). *Monuments De Ninive*. Vols. I-II, Paris.
- Crouch, C. L. (2009). *War and Ethics in The Ancient Near East: Military Violence in Light of Cosmology and History*- Band 407. Berlin-New York: Walter De Gruyter.
- Elayi, J. (2017). *Sargon II, King of Assyria*. Atlanta: SBL Press.
- Frahm, E. (2023). *Assyria The Rise and Fall of The World's First Empire*. London: Bloomsbury Publishing.
- Gelb, I, Jakobsen, T., Landsberger, B. ve Oppenheim L.A. (1956). *The Assyrian Dictionary of The Oriental Institute of The University of Chicago. Vol. 5, G*. Chicago.
- Gelb, I. , Landsberger, B. ve Oppenheim L.A (1961). *The Assyrian Dictionary of The Oriental Institute of The University of Chicago. Vol. 21, Z*. Chicago.
- Grayson, A. K. (2002a). *Assyrian Rulers of The Early First Millennium BC I (1114-859 BC), (The Royal Inscriptions of Mesopotamia, Assyrian Periods, Volume 2)*. London: University of Toronto Press.
- Grayson, A. K. (2002b). *Assyrian Rulers of The Early First Millennium BC II (858-745 BC), (The Royal Inscriptions of Mesopotamia, Assyrian Periods, Volume 3)*. London: University of Toronto Press.
- Grayson, A. K. ve Novotny, J. (2014). *The Royal Inscriptions of Sennacherib, King of Assyria (704-681) Part II, (The Royal Inscriptions of The Neo-Assyrian Period Volume 3/2)*. Eisenbrauns: Penn State University Press.
- King, L. W. (1915). *Bronze Reliefs From The Gates of Shalmaneser, King of Assyria BC 860-825*. London: Cornell University Library.
- Köroğlu, K. (2019). Anadolu'da Yeni Asur Dönemi Stelleri Ve Kaya Kabartmaları. İçinde K. Köroğlu ve S.F. Adalı (Editör), *Asurlular: Dicle'den Toroslar'a Tanrı Asur'un Krallığı*, 138-184. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

- Kwasman, T. ve Parpola, S. (1991). *Legal Transactions of The Royal Court of Nineveh, Part I. Tiglath-Pileser III Through Esarhaddon*. Helsinki University Press.
- Luckenbill, D. (1924). *The Annals of Sanherib*. Chiago: Universty of Chiago Press.
- Luckenbill, D. (1926). *Ancient Records of Assyria and Babylonia, (Volume I Historical Records of Assria From Sargon To The End)*. Chiago: Universty of Chiago Press.
- Luckenbill, D. (1927). *Ancient Records of Assyria and Babylonia, (Volume II Historical Records of Assria From Sargon To The End)*. Chiago: Universty of Chiago Press.
- May, N. N. (2014). Gates and Their Functions in Mesopotamia and Ancient Israel. İçinde, N. N. May ve U. Steinert (Editör). *The Fabric of Cities Aspects of Urbanism, Urban Topographyand Society in Mesopotamia, Greece And Rome, 77-121*. Boston:Brill.
- Memiş, E. (2012). *Eskiçağda Mezopotamya*. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Novotny, J. ve Jeffers, J. (2018). *The Royal Inscriptions of Ashurbanipal (668-631 BC), Assur-Etal-Ilani (630-627 BC), And Sin-Sarra-İşkun (626-612 BC), Kings of Assyria, Part I*. Pennsylvania:Eisenbrauns.
- Olmstead, A. T. (1960). *History of Assyria*. Chicago: The Universty of Chicago Press.
- Parpola, S. (1987). *The Correspondence of Sargon II, Part I: Letters From Assyria And The West*. Finland: Helsinki University Press.
- Pritchard, J. B. (1969). *Ancient Near Eastern Texts Relating To The Old Testament*. USA:Princeton University Press.
- Radner, K. (2015). High Visibility Punishment And Deterrent: Impalement in Assyrian Warfare And Legal Practice. İçinde Zar (*Zeitschrift Für Altorientalische Und Biblische Rechtsgeschichte*), 21, 103-128. Wiesbaden: Harrasowitz Verlag.
- Reynolds, F. (2003). *The Babylonian Correspondence of Esarhaddon And Letters to Asurbanipal and Sin-Şarru-İşkun From Northern and Central Babylonia*. Finland: Helsinki University Press.
- Roth, M. T. (1997). *Law Collections From Mesopotamia And Asia Minor, Second Edition*. Atlanta, Georgia: Scholars Press.
- Sever, E. (2008). *Asur Tarihi*. İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Strommenger, E. ve Hirmer, M. (1964). *5000 Years of The Art of Mesopotamia*. London: Abrams Publishing.
- Tadmor, H. (1994). *The Inscriptions of Tiglat-Pileser III, King of Assyria: Critical Edition, with Introductions, Translations and Commentary*. Jerusalem:The Israelacademy of Sciences And Humanities.

- Tadmor, H. ve Yamada, S. (2011). *The Royal Inscriptions of III. Tiglat-Pileser (744-727 BC) And Shalmaneser V (726-722 BC), Kings of Assyria*. Winona Lake, Indiana: Volumes Published.
- Tosun, M. ve Yalvaç, K. (1989). *Sümer, Babil, Asur Kanunları ve Ammu Şaduqa Fermanı*. Ankara: TTK Yayınları.
- Ussishkin, D. .2003. Symbols of conquest in Sennacherib's reliefs of Lachish: impaled prisoners and booty, in: T.F. Potts et al. (eds.), *Culture Through Objects: Ancient Near Eastern Studies in Honour of P.R.S. Moorey*, Oxford, 207–217.
- Yamada, S. (2000). *The Construction of The Assyrian Empire, A Historical Study of The Inscriptions of Shalmaneser III (859-824 BC) Relating to His Campaigns to The West*. Boston: Brill.

ESKİ AĞ TARİHİNDE İLERİ ARAŞTIRMALAR

yaz
yayınları

YAZ Yayınları

M.İhtisas OSB Mah. 4A Cad. No:3/3

İscehisar / AFYONKARAHİSAR

Tel : (0 531) 880 92 99

yazyayinlari@gmail.com • www.yazyayinlari.com